

מדינת ישראל

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית – אגף חברה ורוח

גאוגרפיה – אדם וסביבה ומולדת, חברה ואזרחות

שילוב ערכים בהוראת הגיאוגרפיה - ערך הסובלנות

הנושא: אוכלוסיית העולם וישראל מזדקנת

אוכלוסיית יעד: חטיבת ביניים

רציונל

החברה נדרשת למתן מערך שירותים לאדם הזקן. מהם חובותיה של החברה כלפי הזקן? מדוע יש לטפח מערך שירותים מותאם, הוגן ונדיב לאוכלוסייה המתבגרת?

מטרות-על מתוך מטרות תכניות הלימודים

- חינוך לסובלנות ולמתן כבוד לחברות שונות ולתרבויות אתניות בארץ ובעולם וחינוך לאזרחות פעילה.
- הנחלת ערכים אוניברסליים, כגון הומניזם, סובלנות, צדק סביבתי ומעורבות חברתית.
- הכרה בשונות האנושית והערכת נחיצותה, הבנת מצוקות חברתיות במרחבים שונים.
- פיתוח אחריות אישית וחברתית, אכפתיות ומעורבות פעילה.

מטרות היחידה

- קבלת האדם המבוגר על שונותו.
- הכרה בזכותו של המבוגר לכבוד.
- הערכה כלפי פועלם של המבוגרים.
- הכרה בצורך למתן שירותים נאותים לאוכלוסייה הבוגרת.
- חינוך לערכים: כבוד האדם, שוויון, כבוד לקשיש, זכות כל אדם לחיות בכבוד.

מבנה היחידה:

יחידת הלימוד מורכבת משלוש פעילויות:

פעילות מספר 1- אוכלוסיית העולם וישראל מזדקנת, תוצאותיה של הזדקנות האוכלוסייה בעולם ובישראל. פעילות מספר 2- בזכותם - מערך שירותים לאדם

הזקן, הכרה בצורך למתן שירותים נאותים לאוכלוסייה הבוגרת.

פעילות מספר 3- הזכות לכבוד - הזכות להזדקן בכבוד

ספרי לימוד

כיתה ז'

"אנשים ויישובים", בהוצאת מטח (בעברית ובערבית): אוכלוסייה, מבנה אוכלוסייה, מבנה גילים, מערך השירותים.

מדינת ישראל

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית – אגף חברה ורוח

גאוגרפיה – אדם וסביבה ומולדת, חברה ואזרחות

[גרסה דיגיטלית בערבית](#)

[גרסה דיגיטלית בערבית](#)

כיתה ט'

"ישראל, האדם והמרחב", בהוצאת מטח (בעברית ובערבית): שירותים במדינת ישראל, מבנה האוכלוסייה, תכנון שירותים מותאמים לצורכי האוכלוסייה.

[גרסה דיגיטלית בערבית](#)

[גרסה דיגיטלית בערבית](#)

פעילות מספר 1- אוכלוסיית העולם וישראל מזדקנת

נושא השיעור: תוצאותיה של הזדקנות האוכלוסייה בעולם ובישראל.

מטרות השיעור

- התלמידים יכירו בשינויים שחלו בהרכב האוכלוסייה בישראל ובמקומות שונים בעולם.
- התלמידים יבינו שהשינויים בהרכב האוכלוסייה משפיעים על האוכלוסייה המקומית.

עזרים

"אנשים ויישובים" עמוד 80 :

גרף - חלקם של הקשישים באוכלוסייה במדינות נבחרות כיום ותחזית לעתיד (בערבית)

גרף - חלקם של הקשישים באוכלוסייה במדינות נבחרות כיום ותחזית לעתיד (בערבית)

מהלך השיעור

מטלה לתלמידים ודיון כיתתי

תארו את הנראה בגרף שלפניכם. מה אפשר ללמוד מגרף זה? (שינויים בציר הזמן, השוואה בין מדינות)

צינו שני קשיים אשר, להערכתכם, נוצרו ויווצרו כתוצאה מהשינוי במספרם של הקשישים באוכלוסייה במדינות מפותחות (אפשר לציין קושי בתחום הכלכלי וקושי בתחום חברתי).

מדינת ישראל

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית – אגף חברה ורוח

גאוגרפיה – אדם וסביבה ומולדת, חברה ואזרחות

אפשר לחלק את התלמידים לקבוצות לפי קשיים שכתבו (קשיים חברתיים, קשיים כלכליים) ולקיים דיון בקבוצות לבחירת שניים מהקשיים שאתם החברה חייבת להתמודד, ולהצעת פתרון לאחד הקשיים.

אפשר להיעזר בספר הלימוד "אנשים וישובים", עמודים 80-81, כולל "מבט נוסף - קשה להיות אלמנה בהודו", וכן בספר הלימוד "האדם במרחב החברתי-תרבותי", עמודים 150-151.

מטלה לבית

א. שוחחו עם קשיש (בן למעלה מ-70 שנה): סבא או סבתא, קרוב משפחה, שכן או מכר. מקדו את השיחה בנושאים אלו: קשיים ובעיות המטרידים אותו; השוואה בין תקופת הזקנה של הוריו לבין תקופת הזקנה שלו; כיצד לדעתו יש לפעול לאור שינוי הרכב האוכלוסייה בישראל.

ב. השוו בין הממצאים שהעליתם אתם בשיחה עם קשיש לממצאים שהעלו חבריכם בשיחה עם קשישים אחרים, והכינו רשימת ממצאים משותפת.

ג. השוו בין רשימת הממצאים שהכנתם למידע המצוי בספרי הלימוד: אילו מהממצאים שלכם תואמים לתיאור תופעות ההזדקנות בספרי הלימוד, אילו מהם סותרים אותו ואילו מוסיפים עליו.

דיון בכיתה

קיימו דיון כיתתי לסיכום הממצאים שנמצאו בעבודת הבית.

1. מה הם הקשיים והבעיות שעמם מתמודדים המרואינים שראינתם?

2. אילו קשיים ייחודיים לקשיש שעמו דיברתם ואילו קשיים הם רווחים ומאפיינים את כלל ציבור הקשישים בארץ ובעולם?

רשמו על גבי הלוח בשני טורים: דילמות הדורשות פתרון והתייחסות, הגורם או הגורמים האמורים להתמודד עמן ולפתור אותן. הדגישו את התחומים שבהם כל אחד, כולל התלמידים עצמם, יכול לפעול ולסייע.

פעילות מס' 2 - בזכותם - מערך שירותים לאדם הזקן

מטרות

- הכרה בצורך למתן שירותים נאותים לאוכלוסייה הבוגרת.

מדינת ישראל

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית – אגף חברה ורוח

גאוגרפיה – אדם וסביבה ומולדת, חברה ואזרחות

- חינוך לערכים: סובלנות כלפי הקשיש וצרכיו כבוד האדם, שוויון, כבוד לקשיש, זכות כל אדם לחיות בכבוד.

עזרים

ספרי הלימוד:

"אנשים וישובים": הרכב הגילים של האוכלוסייה, הוצאת מטח, עמודים 75-76.

"ישראל, האדם והמרחב": תוחלת חיים, הוצאת מטח, עמודים 25-27.

"ישראל במאה ה-21": ענף השירותים, הוצאת מטח, עמודים 96-97.

מהלך השיעור

דיון

אילו שירותים יש לפתח עבור אוכלוסיית הגיל הבוגר?

פעילות בקבוצות

הכיתה תחולק לקבוצות, כל קבוצה **תגדיר שירותים** הנדרשים לאוכלוסייה הבוגרת (דוגמות: שירותים רפואיים, שירותי הנגשה וניידות, שירותי חברה ותרבות, שירותי עזרה בבית הקשיש). כל קבוצה תבדוק במקורות שונים מה הם הצרכים של אוכלוסייה זו, תבחר תחום אחד, תפרט את הנדרש בו ותתכנן דרכים ליישום הנדרש.

פעילות כיתתית

כל קבוצה תציג את הנדרש בתחום שבו התמקדה באמצעות מצגת, כרזה או דרך יצירתית אחרת.
דיון מסכם: מדוע חשוב שהחברה תדאג לזקניה? מדוע קיימת חשיבות רבה לערך הסובלנות ביחס לזקן? כיצד גישה סובלנית יכולה לקדם את היחס והעזרה לזקנים? על מי מוטלת האחריות לדאוג לזקנים - על המדינה או על בני המשפחה? האם אפשר לחלק את האחריות בין שני גורמים אלו? מה כלול בתחום אחריותו של כל אחד מהם?

סיור ביישוב מגורי התלמיד

מטרת הסיור: לבחון את מידת הנגישות של אנשים בעלי מוגבלויות (אנשים הנזקקים לכיסאות לגלים והמתקשים בהליכה) למוסדות ציבור.

תוצר השיעור

מפת נגישות למוסדות ציבור, לבתי קפה ולחנויות ביישוב בעזרת [Google maps](https://www.google.com/maps), העברת המפה בצירוף מכתב התייחסות מתלמידי הכיתה לראש הרשות ולמועצת היישוב.

סיכום ורפלקציה

מדינת ישראל

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית – אגף חברה ורוח

גאוגרפיה – אדם וסביבה ומולדת, חברה ואזרחות

סכם במשפט או שניים את שלמדת בשיעור.

ציין 1-3 מושגים שהוזכרו בשיעור והסבר אותם.

ציין מה אתה יכול לעשות למען קשישים ביישוב שלך.

ציין כיצד אתה יכול לפעול במוסדות היישוב, הקהילה או המדינה למען קשישים.

עבודה פרטנית

אימוץ קשיש: כל תלמיד (או זוג תלמידים) יאמץ קשיש. ידאג לבקר לפחות אחת לשבוע, לקרוא לו בעיתון או בספר, לשוחח עמו, לבדוק אם הוא זקוק לעזרה, אם הוא זקוק לעזרת בעלי מקצוע או גורם תומך.

העשרה: דף לימוד מתוך אתר "מדרשת" - מה אפשר ללמוד מן הזקן.

פעילות מס' 3 - הזכות לכבוד - הזכות להזדקן בכבוד כתיבה: דרורה

נגב - מדריכה לגיאוגרפיה

מטרות ערכיות

מטרה 1: מדינת ישראל - מדינה יהודית ודמוקרטית

התלמידים יבינו שישראל, כמדינה יהודית ודמוקרטית, מחויבת להגנה על זכויות האדם; על קדושת החיים; על כבוד האדם. התלמידים יבחנו מצבים שיש בהם ביטוי לשוויון זכויות ולשוויון הזדמנויות לעומת מצבים שבהם מופר השוויון וקיימת אפליה בשל סיבות שונות: מגדר, גיל, דת, עדה, לאום, ותק בארץ, מצב כלכלי ומעמד.

מטרה 2: מכנה משותף לצד ייחודיות בחברה הרב-תרבותית במדינת ישראל

התלמידים יפתחו יחס של כבוד, של הערכה ושל סובלנות כלפי בני אדם באשר הם וכלפי חברות, תרבויות ודעות השונות מאלו שלהם. התלמידים יפתחו רגישות כלפי תופעות של אי-שוויון בסביבתם הקרובה ובסביבות אחרות.

התלמידים יהיו מודעים לשונות שבין אדם לזולתו ולשונות בין הקבוצות החברתיות השונות, ויבינו כי לשונות יש הבט חיובי, וכי היא תורמת לרב-גוניתה של החברה.

התלמידים יפעלו בהתאם לערכים הומניים כלל-אנושיים ובהתאם לערכים הדמוקרטיים המקובלים בחברה בישראל, כגון: זכויות האדם - הזכות לחיים, הזכות לשוויון והזכות לחירות.

מטרה 3: מעורבות חברתית-אזרחית

התלמידים יהיו מודעים למקומו של היחיד במסגרת החברתית ולזיקה שלו לחברה, וכן למחויבות ולאחריות שיש לו כלפיה וכלפי היחידים בה. התלמידים יהיו ערים לתופעות חברתיות שונות (כגון: אירועים, בעיות ודילמות, אורחות חיים ודעות בחברה ובסביבה שבה הם חיים), יעריכו אותן, יבקרו אותן וירצו לתרום לשיפור החברה בתחושת שייכות ומעורבות.

מדינת ישראל

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית – אגף חברה ורוח

גאוגרפיה – אדם וסביבה ומולדת, חברה ואזרחות

מטרות תוכן

- קבלת האדם המבוגר על-ידי ילדים ובני הנוער.
- קבלת השונות של האדם המבוגר ופיתוח סובלנות כלפי המבוגר וצרכיו.
- הכרה בזכותו לכבוד.
- הערכה כלפי פועלם של המבוגרים.
- מושגים: זכויות, זכות לכבוד, מפעל חיים, זקנה, בגרות, גמלאות.

מהלך השיעור

פתיחה

”כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יְמֵיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ” (שמות כ, יא)

מדוע יש לכבד את המבוגרים?

האם גם סבא וסבתא כלולים בין המבוגרים שיש לכבד? מדוע?

באילו דרכים בא לידי ביטוי הכבוד למבוגרים? כיצד יש להתייחס לקשישים?

חלק א'

לפניכם תמונות:

מה רואים בהן?

תנו כותרת לכל תמונה.

מה רצה האמן להביע?

מה אתם מרגישים כשאתם צופים ביצירת האמנות - האם היצירה מעוררת בכם עניין או סקרנות

ביחס לאיש או לאישה היושבים על הספסל? האם העובדה שכל דמות יושבת לבדה על ספסל

מעוררת בכם תחושה או מחשבה כלשהי?

ראשון-לציון תשע"ג, 2013 (צילום: אלה פאוסט)

מדינת ישראל

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית – אגף חברה ורוח

גאוגרפיה – אדם וסביבה ומולדת, חברה ואזרחות

חלק ב'

האם התמונה מזכירה לכם מציאות שאתם מכירים? זקנים שאתם מכירים?
לדעתכם, עם אילו קשיים מתמודדים אנשים מבוגרים? (מומלץ לחלק את הקשיים לתחומי משנה,
למשל: בריאות, נגישות, פרנסה, תעסוקה וזמן פנוי, קשיים ביומיום, מצוקה פתאומית, ולרשום
את התחומים על הלוח.)

חלק ג'

צפייה בסרטון: לכל קשיש מגיע טיפול רפואי בישראל:

<https://www.youtube.com/watch?v=70pR4TAqGGw>

סיכום

האם תוכלו להציע דרכים שבהן תוכלו אתם לעזור לשכן, לקרוב או לבן משפחה זקן?
המורה ירשום את ההצעות על גבי הלוח.

יישום

כתבו רשימה כיתתית של רעיונות להתנדבות לעזרה לאנשים מבוגרים. בחרו רעיון אחד ובצעו
אותו. דווחו למליאת הכיתה על עשייתכם למען הקשיש.

הרחבה

אור ירוק - סכנת פגיעה בקשישים בכבישים:

https://www.youtube.com/watch?v=ClyQFS_ZjU4

צפייה בסרטון - רשמו רשימת כללים לנהגים בכבישים להימנעות מסיכון אנשים. רשמו כללי
התנהגות בכביש עבור הולכי רגל.

שיעורי בית

- א. ציינו מילים נרדפות לקשיש (היעזרו במילון).
- ב. הקלידו את המילה "קשישים" לחיפוש בגוגל תמונות, והכינו קולז' של תמונות על גבי מסמך
word. תנו כותרת לקולז'.

נכתב ועובד על ידי צוות המדריכות הארציות:

דרורה נגב, חניתה ברעם, אלה פאוסט, שרונה סופר.

פנינה גזית,

מנהלת תחום דעת (מפמ"ר) 'גאוגרפיה-אדם וסביבה' ו"מולדת, חברה ואזרחות"